

ਰਾਜਨ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਮੰਜਰੀ ਨਹਿਰੂ ਕੌਲ ਜੇ.ਜੇ.

ਸੰਗੀਤਾ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਆਂ)

ਬਨਾਮ

ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ - ਜਵਾਬਦੇਹ (ਜ)

2019 ਦਾ FAO ਨੰ. 1075

ਸਤੰਬਰ 13, 2019

A. ਗਾਰਡੀਅਨਸ਼ ਐਂਡ ਵਾਰਡਸ਼ ਐਕਟ, 1890, S.25—ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ—ਮਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਹਾਲਤ—ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਮੰਗੀ—ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।, ਜੋ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੈ- ਜਿਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਦੋ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇਗਾ - ਮਾਂ ਲੈਬ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 10,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ-ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਾਂ ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਪਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕਵਾਦੀ ਸੁੱਖ-ਸੁਲਭਤਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ।

B. ਗਾਰਡੀਅਨਸ਼ ਐਂਡ ਵਾਰਡਸ਼ ਐਕਟ, 1890, S.25—ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ—ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਮਾਪੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਨਹੀਂ ਹਨ—ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ-ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਕਮਾ ਦਿੱਤਾ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਰਹਿਮੋ-ਕਰਮ 'ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰਜ਼-ਮਾਪੇ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ-ਮਾਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ-ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਂ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ - ਨਾਬਾਲਗ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਉਸਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਨਿਰਵਿਵਾਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਰਡ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਕੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਹਾਲਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੀ ਉਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੈ, ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਕੋਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਇੱਕ ਲੈਬ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 10,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇੱਕ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸੀਮਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਘਟੀਆ ਮਤਲਬ. ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਜੋ ਇੱਕ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਂ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਕੂਚ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ।

(12 ਲਈ)

ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਭਾਵ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਂ ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਿੰਦਾ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਭਾਵ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਮੋ-ਕਰਮ 'ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਜਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਸੰਭਾਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਹ ਮਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਲਈ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦਾ ਹੱਕ ਉਸ ਦੀ ਭਲਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

(ਪੈਰਾ 13)

ਸੁਮਤੀ ਜੰਡ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਐਮ.ਐਸ.ਅਤਵਾਲ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ।

(Manjari Nehru Kaul, J.)

ਮੰਜਰੀ ਨਹਿਰੂ ਕੌਲ, ਜੇ.

(1) ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਧਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਸੰਗੀਤਾ ਦੁਆਰਾ 19.11.2018 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰਡੀਅਨ ਅਤੇ ਵਾਰਡਜ਼ ਐਕਟ, 1890 ਦੀ ਧਾਰਾ 25 (ਛੋਟੇ ਵਜੋਂ 'ਐਕਟ') ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

(2) ਹੇਠਲੀ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਤਕਾਲ ਅਪੀਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕੁਝ ਤੱਥ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(3) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਆਹ 13.04.2013 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 01.10.2014 ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਧਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੌਰਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਭਰਜਾਈ ਦੁਆਰਾ ਬੁਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦਾਜ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤਨੀ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬੇਰਹਿਮ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚੰਗੀ ਭਾਵਨਾ ਆਵੇਗੀ ਪਰ ਵਿਅਰਥ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਪਤੀ 16.05.2017 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਉਕਸਾਉਣ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। 06.06.2017 ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 14.06.2017 ਨੂੰ ਮਹਿਲਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਖੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਜਿੱਥੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤਨੀ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਵਤੀਰਾ ਨਹੀਂ ਦੁਹਰਾਉਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੀ। 27.06.2017 ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 28.06.2017 ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਧਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਲੂਆ-ਸਫਾਈ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ।

ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਨਿਆਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੋਲ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ

ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਸੀ।

(4) ਨੋਟਿਸ 'ਤੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਨਾਲ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਧਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਵੀ ਪਿਆਨ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਗੋਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ 28.06.2017 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤਨੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਪੰਚਾਇਤ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਖਾਵੇਂ ਹੱਲ ਲਈ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਤਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪਤਨੀ ਵੱਲੋਂ ਝੂਠੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦਰਖਾਸਤ ਸਬ ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ (ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ.), ਦਸੂਹਾ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ., ਦਸੂਹਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਨੇ ਖੁਦ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਸਾਹਮਣੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿਤੀ 11.08.2017 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਦਸੂਹਾ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਧਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਨੂੰ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਭਾਵ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

(5) ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ:

1. ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨਾਬਾਲਗ ਧਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ? ਓ.ਪੀ.ਏ
2. ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਓ.ਪੀ.ਆਰ
3. ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਅਸਲ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਹੈ? ਓ.ਪੀ.ਡੀ
4. ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਓ.ਪੀ.ਆਰ
5. ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਓ.ਪੀ.ਆਰ
6. ਰਾਹਤ.

(6) ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸੰਗੀਤਾ ਨੇ ਖੁਦ ਗਵਾਹ ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ PW-1 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ PW-1/A ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-2 ਵਜੋਂ ਅਵਿਨਾਸ

(Manjari Nehru Kaul, J.)

ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਗਵਾਹ ਬਕਸੇ ਵਿੱਚ RW-1 ਵਜੋਂ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ RW-1/A ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਨੇ ਦੋ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ।

(7) ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਧਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਮਿਲਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(8) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਚਾਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ। ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਵਿੱਚ ਲੈਬ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ 10,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਕੋਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼, ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਧਨ ਸਨ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(9) ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 4 ਸਾਲ 11 ਮਹੀਨੇ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਂ ਕੋਲ ਉਹ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦਾ ਪਿਤਾ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਤੀ) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਹਰ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਬੰਧਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(10) ਤਤਕਾਲ ਅਪੀਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚੋਲਗੀ ਅਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਫਾਈ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕੋਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਤੀਜਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ।

(11) ਪੱਖਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ

ਹੈ।

(12) ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਰਡ ਦੀ ਭਲਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਕੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਹਾਲਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੋਂ ਉਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੈ, ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਕੋਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਇੱਕ ਲੈਬ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 10,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇੱਕ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸੀਮਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਘਟੀਆ ਮਤਲਬ. ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਜੋ ਇੱਕ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਮਾਂ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਕੂਚ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ।

(13) ਹੱਥ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਭਾਵ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਂ ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਿੰਦਾ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਭਾਵ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਮੇ-ਕਰਮ 'ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਜਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੋਵੇਗਾ

ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ

(*Manjari Nehru Kaul, J.*)

ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਹ ਮਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਲਈ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਦਾ ਹੱਕ ਉਸ ਦੀ ਭਲਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

(14) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਲਈ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਵੇਗਾ। ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੰਦੇਨਜ਼ਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਸੌਂਪਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁੱਖ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਾ ਰਹੇ।

(15) ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕੜੀ ਵਜੋਂ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 19.11.2018 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਉਸਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੈ।

ਰਿਤਕੁੰ ਰਿਸ਼ੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ